

KALOCSAI FŐEGYHÁZMEGYEI LEVÉLTÁR

6300 Kalocsa, Szentháromság tér 1.

☎ 78/467-363, 30/602-2191

E-mail: archivum@asztrik.hu

<http://archivum.asztrik.hu>

Szám: L-7/2015.

Tárgy: 2014-es szakmai beszámoló

SZAKMAI BESZÁMOLÓ A LEVÉLTÁR 2014. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS TERVEK 2015-RE

1.) Az állomány gyarapodása, mozgása, változásai

1.1.) Iratátvétel, átmenő iratforgalom

2014-ben szerény mennyiségben vettünk át iratokat. *Ajándékként kaptunk néhány dokumentumot, egy képeslapot Udvary István papi hagyatékához, ill. két életrajzi írást a kalocsai Bagó-Soós és Gallina családok 20. századi történetéhez (középpontban az 1950-es évek üldöztetéseivel). Az említett iratok mindössze néhány oldal terjedelműek, és az érintett személyek rokonainak-barátainak felajánlásaként kerültek hozzánk.*

Átmenő iratforgalmunk viszont jelentős volt: a Communio-projekt során *digitalizálás céljából szállítottuk be 15 plébánia anyakönyveit, ill. egyéb helytörténeti kézíratos köteteit*, összesen mintegy 210 dokumentumot. A helyszínen feltárt állományt a levéltárban nyilvántartásba vettük, majd képi digitalizálás (fotózás) után visszakerültek eredeti őrzési helyükre. Az érintett plébániák a beszállítások időrendjében: Dusnok, Jánoshalma, Baja-Szent István, Hajós, Miske, Mélykút, Nemesnádudvar, Baja-Belváros, Fajsz, Gara, Baja-Szent Antal, Baja-Szent József, Sükösd, Érsekcsanád, Baja-Szent Szív.

Hasonlóképpen átmeneti jelleggel, kutatószolgálati munkánk részeként *három alkalommal kölcsönöztünk anyakönyvi mikrofilmeket a Magyar Országos Levéltár állományából kutatóink számára, a filmeket postán küldték el nekünk, és mi is postán küldtük azokat vissza.*

Földszinti levéltári raktárunk belső szobájában, a régi levéltári helyiségben egy raktárrészt az Érseki Hivatal rendszeresen használ, itt van elhelyezve a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye 1993 utáni iratainak egy része, melyet helyszűke miatt hoztak át a hivatali helyiségekből. A jelenleg mintegy 100 doboznyi állomány az elmúlt években rendszeresen bővült, de nem szerepel levéltári nyilvántartásunkban, hiszen egyelőre a hivatali irattár részét képezi, mi csak átmeneti raktári helyet biztosítunk. Szintén átmeneti jelleggel helyeztük el Kiskunfélegyháza-Óplébánia iratanyagát, melyet az iratoknak helyet adó régi épület bontása miatt, Talapka István plébános úr kérésére hoztunk be levéltárunkba 2014 tavaszán.

Nagyobb mennyiségű iratátvételt a 2015. évben sem tervezünk, viszont továbbra is jelentős átmenő forgalom várható a plébániai dokumentumok digitalizálása során.

1.2.) Kölcsönzés állományunkból

Az elmúlt évben levéltárunk nem kölcsönzött iratanyagot más gyűjtemény számára, csak a fenntartó Főegyházmegye intézményrendszerén belüli, *hivatali célú kölcsönzések fordultak elő*. A korábbi évek külső, gyűjteményi kölcsönzései elsősorban kiállítási célból történtek, hasonló együttműködésre most is volt példa, de eredeti dokumentumok átadása nélkül, digitális másolatok biztosításával, ill. reprodukciók készítésével valósult meg.

2. Állományvédelmi munkák, elhelyezési körülmények

2.1.) Restaurálás

2014-ben összesen 600 eFt pályázati támogatást használhattunk fel egyedi dokumentumok restaurálása céljából, valamint helyszíni állományvédelmi munkára, melyek összköltsége meghaladta az egymillió forintot. A támogatott projektek segítségével *4 db 18. századi vizitációs kötetünket restauráltattuk* (a főegyházmegye 1763-as és 1767-es egyházlátogatási jegyzőkönyveit), a helyszíni állományvédelmi

munkák keretében pedig 166 db kéziratot tisztítottak, konzerválták és javították el az Archivart Könyvrestaurátor Műhely munkatársai.

Az év során levéltárunk pecsétgyűjteményét is restauráltattuk, Mózessy Egon ötvös-restaurátor művész 165 pecsétnyomónk tisztítását-javítását végezte el. 2014 végén további egyedi restaurálás kezdődött, melynek eredményeként megújulhat a Kalocsai Főszékeskáptalan Hiteleshelyi Levéltárának 12 db 18-19. századi kötete, és a helyszíni állományvédelmi munkák is folytatódnak levéltárunkban 2015-ben. Terveink szerint a munkák összértéke eléri majd a 3,5 millió Ft-ot, melyhez az előző évekhez hasonlóan pályázati támogatást is szeretnénk igénybe venni.

2.2.) Tárolási körülmények

Az elmúlt évek épület-felújítási munkáiból eredő porszennyeződés felszámolása céljából egy hónapos, módszeres nagytakarítást végeztünk az érseki palota földszinti, ún. nagylevéltári raktárhelyiségekben, 2014 szeptemberében. A raktári rend áttekintése során, a további védelem érdekében igyekeztünk az itt őrzött teljes iratállomány levéltári dobozokban történő elhelyezéséről gondoskodni, s a folyamat eredményeként a kéziratok és anyakönyvi másodpéldányok kivételével valamennyi iratunk dobozokba került. A jövőben az anyakönyvi másodpéldányok dobozolását is jó volna elvégezni, de ez a művelet speciális, egyedi méretű tároló eszközöket igényel, melyek elhelyezésére a jelenlegi polcrendszer zsúfoltsága miatt nem alkalmas. A dobozolás ennél az állományrésznél csak további raktárkapacitás kialakításával együtt volna lehetséges.

Raktárhelyiségeink klímájának javítása céljából, a páratartalom szabályozása érdekében vásároltunk két nagy teljesítményű páraelszívó készüléket (WDH 500AH), egyiket az érseki palota földszinti raktáraiban, másikat a Katona István házban lévő Érseki Gazdasági Levéltár helyiségekben üzemeltük be. Raktáraink klímája az elmúlt években mért értékek alapján általában jónak mondható, korrekcióra-beavatkozásra időnként a földszinti helyiségekben, a levegő magas nedvességtartalma miatt van szükség, a relatív páratartalmat ilyenkor kb. 65%-70% közötti értékről visszük le 55-60 %-os értékre.

2014 végén vásároltunk két zárható szekrényt kutatószobánkba, az új bútorok célja egyrészt az itt használatos mikrofilmek biztonságos tárolása (mikrofilmtárunk így az olvasó készülék mellett, de mégis elzárva található), másrészt a kutatás céljából mozgatott, és átmenetileg itt tárolt iratok elzárhatóságának biztosítása.

3.) Feldolgozó munka (iratrendezés, segédletkészítés)

3.1.) A levéltár tervtárának és pecsétárának rendezése, digitalizálása

Az EMMI 2014-ben 500 eFt-tal támogatta levéltárunk tervtárának (KFL.VIII.3.) digitalizálását. A tervrázok módszeres számbavétele, egybegyűjtése után mintegy 2.100 tételes leírás született, és az Excel-táblában rögzített tételek zömének digitalizálása is megvalósult. A munkához kezdetben az Arcanum Adatbázis Kft-től kölcsönözött, nagyméretű térképszkenner (Vidar Select P42) vettünk igénybe, majd később egy saját speciális eszközt is beszereztünk. A feldolgozás során több mint 6.300 digitális képfelvétel készült.

A tervtár feldolgozásával párhuzamosan a levéltár 165 darabos pecsétárának (KFL.VIII.4.) leírására is sor került, melyet követően a pecsétnyomók digitális fotói is elkészültek. A további kutatások segítése céljából a tervtár és pecsétár digitális képfelvételeit a segédletekkel együtt, online kutatási szolgáltatásunk részeként honlapunkon is elérhetővé tesszük, a közlés technikai előkészületei (megfelelő kép-változatok előállítás, feltöltés stb.) jelenleg folyamatban vannak.

3.2.) Digitalizált dokumentumaink gyarapodása, nyilvántartása

A Communio-projekt során digitalizált dokumentumaink (anyakönyvek és helytörténeti kötetek) nyilvántartó Excel-táblája 2010-ben született, kitöltése a digitális képfelvételek készítésével párhuzamosan halad. A táblázatban minden egyes dokumentumról egy-egy sorban (10 mezőben) adjuk meg a kapcsolódó fontos információkat. A 2014-es évben a táblázat a képi digitalizálási munkához kapcsolódóan mintegy 5 ezer új leírási tétellel gyarapodott, így sorainak száma összesen megközelíti az 51 ezret, vagyis ennyi digitalizált dokumentum (kéziratok kötet-füzet) rövid leírását-meghatározását

találjuk meg benne. Az Excel tábla internetes e-kutatás szolgáltatásunk egyik fontos kutatási segédlete, ezért rendszeresen frissített változata honlapunkról letölthető.

A Communio-projekt részeként, az év során *15 plébánián végeztünk helyszíni forrásgyűjtést* (felsorolásukat ld. 1.1. pontban), és a beszállított (kölcsonzött), majd nyilvántartásba vett állományt a levéltárban digitalizáltuk. Emellett *befejeződött 1920 utáni anyakönyvi állományunk képi digitalizálása is, a levéltárban őrzött anyakönyvi másodpéldányaink segítségével.* 2014-ben 42 plébánia anyakönyvi másodpéldányait dolgoztuk fel a következők szerint (K 1920-1930, EM 1920-1992): Csikéria, Dávod, Dunapataj, Dunaszentbenedek, Dunatetőtlen, Dusnok, Érsekcsanád, Érsekhalma, Érsekharta, Fajsz, Felsőszentiván, Foktó, Gara, Géderlak, Hajós, Harta, Hercegszántó, Homokmégy, Imrehegy, Jánoshalma, Kalocsa, Kalocsa-Szent Imre, Kalocsa-Szent Péter, Kaskantyú, Katymár, Kecskés, Kelebia, Bácsszentgyörgy, Kecel, Kecel-Újfalu, Kiskörös, Kunbaja, Madaras, Mátételke, Mélykút, Miske, Nagybaracska, Nemesnádudvar, Ordas, Öregcsertő, Rém, Soltszentimre.

Mikrofilmjeink szkennelésével kezdtük meg a határon túli bácskai plébániák 1923-1943 közötti anyakönyvi másodpéldány állományának feldolgozását. 2014-ben a következő 57 plébánia anyagát digitalizáltuk: Ada, Adorján, Apatin, Bács, Bácsfeketehegy, Bácsföldvár, Bácsgyulafalva, Bácskertes, Bácskossuthfalva, Bácsordas, Bácsszentiván, Bácsstóváros, Bácsújfalva, Bácsújlak, Bajmok, Bajsa, Béreg, Bezdán, Bogyán, Boróc, Csantavér, Cservenka, Csonoplya, Csúrog, Dernye, Doroszló, Dunabökény, Dunacséb, Gádor, Gombos, Gunaras, Györgyén, Horgos, Horgos-Királyhalom, Kerény, Kishegyes, Körtés, Kuczora, Kuczora-Torzsa, Kúla, Kúla-Szent Rókus, Küllöd, Ludas, Magyarkanizsa, Magyarkanizsa-Szent Pál, Martonos, Martonos-Köröspart, Militics, Mohol, Monostorszeg, Mozsor, Nagyfény, Nemesmilitics, Óbecse-Belváros, Óbecse-Alsóváros (Külváros), Ókér és Péterréve-Vikária.

Az említett munkák során *képállományunk mintegy 86 ezer digitális képfelvétellel gazdagodott, és az elmúlt években készített felvételek száma összességében meghaladja az 1,1 milliót.*

2015-ben egyrészt *bácskai mikrofilm-állományunk szkennelését szeretnénk befejezni, másrészt a Főegyházmegye plébániáin történő helyszíni gyűjtést folytatnánk a 20. századi alapítású plébániák esetében* (a 18-19. századi alapítású plébániák anyagának feltárása lényegében befejeződött).

3.3.) Lelkészek adatgyűjtése anyakönyvekből, archontológia készítése céljából

A Communio-projekt során létrehozott digitális tartalom online elérhetőségére alapozva, külső (gyakran távoli) munkatársak közreműködésével már 2013-ban módszeres adatgyűjtésbe kezdtünk az anyakönyvi állomány áttekintésével. *Excel-táblákba átírva gyűjtjük az anyakönyvek lelkészekre vonatkozó adatait, így napra pontos információink lesznek a papság szolgálatáról* (tartózkodási hely, beosztás). Hasonló módon az anyakönyvekben előforduló helyneveket (filiák, puszták) is figyelemmel követjük. Az így kigyűjtött adatállomány hiánypótló, hiszen az egyházmegyei sematizmusok megjelenésének kezdete (1777) előtt csak nagyon gyéren vannak hasonló adataink, és később a sematizmusok is csak éves nagyságrendben, gyakran pontatlanul és hiányosan közölnek információkat. Az anyakönyvek segítségével viszont napra pontos információkat kaphatunk a papság valós jelenlétéről, az egyes személyek tartózkodási helyéről.

2014-ben a következő 28 plébánia esetében történt adatgyűjtés (elsősorban az 1850 előtti, korai időszakban): Bácsalmás, Bácsbokod, Bácsborsód, Baja-Belváros, Baja-Szent Antal, Baja-Szent István, Bátmonostor, Dávod, Dunaszentbenedek, Fajsz, Felsőszentiván, Foktó, Gara, Géderlak, Hercegszántó, Katymár, Kecel, Kecel-Újfalu, Kecskemét, Kiskörös, Kiskunhalas, Kunbaja, Madaras, Mélykút, Mélykút-Szent Erzsébet, Miske, Nagybaracska, Tataháza.

A további feldolgozó munkához szükségünk volna a Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye határon túlra került területének 18. századi anyakönyveire is, ezek a források jelenleg csak Szerbiában állnak rendelkezésre. A közös múlt feldolgozása, s az említett források elérhetősége érdekében a jövő évben *szakmai együttműködést szeretnénk kezdeményezni a Szabadkai Püspökséggel, miután tájékoztunk a lehetőségekről.*

3.4.) Holttányilvántási perek feldolgozása az I. világháború száz éves évfordulóján

2014-ben országszerte megemlékeztek az I. világháború kitöréséről, s *az emlékezés jegyében mi is forrásfeltáró munkát végeztünk intézményünkben.* Több konferencián is elhangzottak levéltárunk világháborús forrásait ismertető előadások, és emellett *elvégeztük az I. világháborús holttányilvántási perek kigyűjtését a szentszéki iratsorozatokból.* A perek adatait rögzítő Excel tábla szerint *több mint 1.800 eltűnt katona esetében történtek hasonló eljárások a Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye területén.* A leíró jegyzék készítésén túl *az akták fotózását is megkezdtük, 2015 első hónapjaiban terveink szerint be is fejezzük.* Ezzel párhuzamosan a tanúvallomások-jegyzőkönyvek szöveges átírása is folyik külső munkatársak, önkéntesek bevonásával. *Célunk, hogy egy összegző forráskiadványban emlékezzünk meg a*

fent említett, közel kétezer személyről, s a tanúvallomások, kortárs visszaemlékezések sokaságával idézzük fel a háborús mindennapok világát. A szövegek közlése területi okokból valószínűleg három részletben (Főesperes-kerületenként), digitális formátumban történik majd, és várhatóan több évet vesz igénybe.

3.5.) Egyházmegyei körleveleink digitalizálása

Az Arcanum Adatbázis Kft. közreműködésével, még 2013-ban kezdődött meg a Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye nyomtatott körleveleinek szkennelése. Az 1858-tól kiadott „*Litterae Circulares*” mintegy 14 ezer oldalának feldolgozása történt meg kétrétegű pdf technológia alkalmazásával. A végeredményt tekintve a forrás képe, egy-egy nyomtatott oldal eredeti formájában látható, a tartalom viszont bármely szóra, ill. szótöredékre kereshető. A körlevelek jelentőségére 2011-ben külön egyháztörténeti konferencia hívta fel a figyelmet Pécsen (A 20. sz. egyház- és társadalomtörténetének metszéspontjai címmel), így fontos eredménynek tartjuk, hogy e forrástípus digitalizálása egyházmegyénkben megtörtént, s a tartalom sokoldalúan kereshetővé-kutathatóvá vált. Az átvett digitális állományt egyelőre csak intézményen belül használtuk, de a jövőben szélesebb körben, honlapunkon, ill. kutatói adatbázisokban is érdemes volna közölni-hasznosítani.

4.) Kutató- és ügyfélszolgálat, közművelődés, iskolák, média

4.1.) Kutatók, ügyfelek és kutatási szolgáltatások

2014-ben 33 kutatót fogadtunk Kalocsán, akik összesen 112 esetben kerestek fel bennünket, és dolgoztak levéltárunk kutatószobájában. Jóval nagyobb arányú forgalmunk volt az interneten: e-kutatás szolgáltatásunkat 296 regisztrált kutató vette igénybe, ők összesen 12.468 alkalommal használták kutatás céljából honlapunkat. Kalocsai anyakönyvi adatbázisunk külön honlapon üzemeltetett, online adatbázisában további 140 kutató regisztrált. *A látogatójegyek és az e-kutatási regisztrációk összesített száma így 469, s a kutatási esetek összesített végeredménye 12.580.* Röviden megállapítható, hogy a kutatások döntő része az interneten, honlapunk segítségével történik, és ez a forgalom folyamatosan nő. Megváltozott kutatóink „korfája”, a kutatók felét már a 30-40-es korosztály adja (korábban inkább csak a nyugdíjasok, ill. szakdolgozó fiatalok jutottak el Kalocsára), és jelentőssé vált a külföldiek aránya, e-kutatóink kb. egynegyede határon túli (korábban személyesen csak néhány külföldi jutott el hozzánk).

Levéltárunk 22 alkalommal nyújtott kutatási-adatkeresési szolgáltatást különféle megrendelésekre, és több száz esetben adtunk rövid írásos tájékoztatást-felvilágosítást a kutatások segítésére (általában e-mailen). Az említett szolgáltatások során 41 anyakönyvi kivonatot állítottunk ki, 98 oldal fénymásolatot és 789 digitális felvételt készítettünk. E-kutatóink az utóbbi évben több mint 2,1 millió képet böngésztek, vagyis naponta átlagosan 6 ezret lapoztak rendszerünkben.

4.2.) Közművelődési tevékenység, előadások, iskolai kapcsolatok

2014. szeptember 26-án este (17-22 óra között), mintegy 70 fő részvételével került sor a *Családkutatók Éjszakájára Kalocsán*. Immár harmadik éve rendez hasonló programot levéltárunk, s a résztvevők köre idén is nagyrészt e-kutatóink közül került ki. A megjelentek kétharmada távolabbról (Baja, Bátaszék, Budapest, Cegléd, Szeged, Szekszárd vidékéről, sőt külföldről, Szabadkáról, Óbecséről és Zentáról) érkezett, egyharmaduk Kalocsa és a környező települések lakója. A program kezdetén Lakatos Andor levéltárvezető adott tájékoztatást *E-kutatás Kalocsán - levéltáros tapasztalatok: eredmények, tervek, kutatási lehetőségek* címmel, majd családkutatással foglalkozó civil szervezetek (AKuFF, MACSE) is bemutatkoztak. Fél óras, kötetlen ismerkedés-beszélgetés után az este a „*kérdezz-felelek*” programmal folytatódott: négy számítógépen a levéltárosok mintegy húsz főnek adtak kutatási segítséget, de legalább ennyire hangsúlyosak és hasznosak voltak a megjelent kutatók közötti csoportos, spontán beszélgetések. Ismételten bebizonyosodott, hogy az internetes kutatási lehetőségeken túl időnként a személyes találkozássra-beszélgetésre is szükség van, s ezekért az alkalmakért a résztvevők áldozatot is hoznak, sokszor távolról is útnak indulnak. Levéltárunk a jövőben is szeretne hasonló találkozási lehetőséget biztosítani, melyhez a Kutatók Éjszakája programsorozat (szeptember utolsó péntekén) évről-évre jó alkalmat ad, s a Nyitott Levéltárak kezdeményezés országos hátteret-keretet is biztosít.

2014. november 4-én, a *Kalocsai Érseki Kincstár adott otthont a „Hitélet az I. világháborúban” című megemlékezésnek*, melynek keretében a résztvevők a korszak lelki-, irodalmi-, levéltári és tárgyi emlékeiből is ízelítőt kaptak. Prohászka Ottokár gondolatainak felidézése után Dr. Bábel Balázs kalocsakecskeméti érsek ismertette Gyóni Géza háborús költészetét, majd Lakatos Andor levéltárvezető tartott előadást az első világháborús kalocsai levéltári források feltárásáról. A megemlékezés helyszínén, az Érseki Kincstár első emeleti előadótermében egy időszakos kiállítás is nyílt a témával kapcsolatban, a programot vetítések és zenei betétek színesítették.

2014. november 7-én, mintegy 60 résztvevő jelenlétében került sor az Oratóriumi Esték című bajai előadássorozat egyik rendezvényére. A szervező-házigazda a Baja-Szent Antal plébánia, a téma ez alkalommal *Haynald Lajos (1816-1891) bíboros-érsek életútja* volt. Lakatos Andor levéltárvezető előadását kérdések és beszélgetés követte, az érdeklődő közönség így két órán át foglalkozott a művészetek, tudomány és közélet kapcsolatával-kérdéseivel a 19. században, egy kultúra- és műpártoló főpap életének tükrében.

2014. december 5-én, mintegy 40 résztvevő jelenlétében került sor az Oratóriumi Esték című bajai előadássorozat következő rendezvényére. A téma ez alkalommal *Patachich Ádám (1716-1784) érsek életútja* volt. Lakatos Andor levéltárvezető és Lakatos Adél kincstárvezető közös előadása a 18. századi főpap életének szellemi- és tárgyi emlékeire koncentrált.

2014 tavaszán (február-április hónapokban), az Erasmus ösztöndíjas program keretében, *levéltári szakmai gyakorlat céljából fogadtuk Bélfenyéri Tamást*, a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem történelem és kulturális örökség szakos, végzős hallgatóját. Tamást három hónapos ittléte alatt igyekeztünk minél több levéltári munkafolyamatba bevonni, megismerhette a magyarországi egyházi levéltárak életét-tevékenységét, és hasznos kutatásokat végzett szakdolgozatához is.

2014. május 24-én Lakatos Andor levéltárvezető a zsűri elnökeként vett részt a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet (KPSZTI) által szervezett Katolikus Iskolák Országos Takáts Sándor Történelmi Versenyének döntőjén, Kiskunhalason.

2014-ben, az iskolai tanórákon kívüli foglalkozásokat célzó TAMOP-3.2.11/10-1-2010-0185 sz. projektünk fenntartási időszakának második évében *összesen 11 témanapot tartottunk (ebből 7 írástörténeti foglalkozás volt)*. Az érdeklődés jele volt számunkra, hogy partnerintézményeink száma időközben 5-ről 7-re bővült, az iskolák közül öt kalocsai és két vidéki (bajai, kiskunmajsai) intézmény. Az egyes témanapokon általában egy-egy osztály (összesen mintegy 200 diák) vett részt.

2014 tavaszán és őszén *a kalocsai Szent István Gimnázium 6-6 diákját fogadtuk 40 órás közösségi szolgálat keretében*, ők általában hetente két órát töltöttek nálunk, és a kalocsai anyakönyvi adatbázisban végeztek online adatbeviteli munkát.

4.3.) Média

Az intézményünkkel kapcsolatos média-érdeklődés jellegében és gyakoriságában az előző évekeztől volt hasonló: *a hírek-tudósítások 2014-ben elsősorban a helyi médiában, kalocsai programjaink (Kutatók Éjszakája, könyvtörténeti konferencia, I. világháborús megemlékezés) kapcsán születtek*. A tudomásunkra jutott, intézményünkkel kapcsolatos média megjelenések címe-időpontja a következő volt:

- *A Grósz-per. Háttérinformációk egy könyvtörténeti konferenciához* - Összefoglaló a Kalocsa TV Staféta című műsorában (2014.03.26.)
- *Teltház a Családkutatók Éjszakáján* - Kalocsa TV (2014.09.29.)
- *Sikeressorozat a Családkutatók Éjszakája* - Folytatás jöhet - KaloHírek.hu (2014.10.01.)
- *1600 halottá nyilvánított I. világháborús katona iratai vannak Kalocsán* (Kalocsa TV 2014.11.05.)
- *Megemlékezés az I. világháborúról a Katona-házban* (KaloHírek 2014.11.11. Kalocsai Hírlap V. évf. 23. szám, 2014.11.14. 7.o.)

5.) Szakmai kapcsolatok, publikációk, honlap

5.1.) Szakmai kapcsolatok más intézményekkel-szervezetekkel

Az év során szakmai kapcsolatban álltunk számos gyűjteménnyel és intézménnyel (hivatallal, plébániával, felsőoktatási intézménnyel), tudományos-szakmai szervezetekkel (egyesületek, kutatócsoportok) és tudományos kutatókkal. Számukra, ill. a beszámolónkban említett konferenciák alkalmával rendszeresen végeztünk adatkereséseket, készítettünk írásos tájékoztató anyagot, előadásokat, ill. bizonyos esetekben információt-tapasztalatokat cseréltünk.

Szakmai együttműködésünk részeként 33 iktatott akta született, ezek legnagyobb részt a különféle konferenciákhoz és levéltáros megbeszélésekhez kapcsolódtak. Szakmai kérdésekről elektronikus (e-mail) formában más egyházi gyűjteményekkel 92 ügyben leveleztünk, a közlevéltárakkal 11, más szakmai szervezetekkel-kutatókkal 42, saját intézményi kiadványaink-kutatásaink kapcsán 95 levélváltásunk volt. *Szakmai kapcsolataink összesített ügyszáma így 273 volt a tavalyi évben, s az említett tevékenységek részeként közel háromezer digitális képfelvételt is készítettünk.*

Az említetteken túl, év végén *kiterjedt levelezést folytattunk az egyházi gyűjtemények kedvezményes ADT-hozzáféréseinek biztosítása érdekében.* Az Arcanum Digitális Tudománytár (ADT) kedvezményes előfizetési lehetősége 2015-től áll az egyházi gyűjtemények (könyvtárak, levéltárak, múzeumok) rendelkezésére, a több mint 40 jelentkező-előfizető intézmény adatait levéltárunkban gyűjtöttük össze, és mi tartottuk a kapcsolatot a szolgáltató Arcanum Adatbázis Kft-vel. Az ADT gyűjteményeink számára igen fontos forráscsoporthoz, szinte valamennyi Magyarországon megjelent szakmai folyóirathoz, hetilapok és napilapok, ill. számos lexikon, kézikönyv tartalmához nyújt hozzáférést az egyes szavakra kereshető módon, több mint 6 millió oldal terjedelemben.

5.2.) Konferenciák, publikációk

2014. március 21-én egy különleges könyvtörténeti konferenciára került sor Kalocsán, a Katona István házban. Ezen a napon hozták vissza az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai a Főszékesegyházi Könyvtárba azt az ősnymtatványt, melyet a Grósz-per kapcsán, tárgyi bizonyítékként vitt el Kalocsáról az AVH 1951-ben. A konferencián előadást tartott Lakatos Andor levéltárvezető *A Grósz-per. Háttérinformációk egy könyvtörténeti konferenciához* címmel, az előadás vázlatát honlapunkon az Olvasósarokban, a Helytörténet, egyháztörténet menüpont alatt közzeltük.

2014. május 13-án levéltárunk két munkatársa vett részt az Egyháztörténészek Országos Találkozóján, Pécsen. Az első alkalommal szervezett találkozó témája az egyháztörténet helye az oktatásban (képzési modellek, tanmenetek, tankönyvek) volt, az előadók szóvá tették az országos szakmai egyeztetés hiányát, és további összefogást, együttműködést javasoltak.

2014. május 20-án, ötödik alkalommal rendezett levéltári informatikai napot a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára. A konferencia idén a Levéltárak az online világban címet kapta, s a résztvevők 12 előadás keretében tájékozódhattak az európai és a magyar levéltárak online megjelenéséről, jellemző szolgáltatásairól. A rendezvényen részt vett Lakatos Andor levéltárvezető is, *„Családkutatás és helytörténet: Matricula-Historia-online. Levéltáros lehetőségek és tanulságok az online világban, egy konkrét szolgáltatás kapcsán”* című előadásának vázlatát honlapunkon is közzeltük.

2014. június 11-én *egyházi levéltárosok csoportját fogadtuk Kalocsán. A tanulmányi látogatás célja a levéltári digitalizálással kapcsolatos gyakorlati tapasztalataink megosztása volt,* a résztvevők a Pécsi és Székesfehérvári Püspöki, valamint a Veszprémi Érseki levéltárak munkatársai voltak. Az említett intézményekben a nálunk már működő e-kutatáshoz hasonló szolgáltatást terveznek. Az év során kezdte meg e-kutatás szolgáltatását a Váci Püspöki Levéltár, korábban ők is jártak nálunk szakmai egyeztetés céljából.

2014. július 2-4. között, Egerben tartotta éves vándorgyűlését a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) és az Egyházi Muzeológusok Egyesülete (EME). A rendezvény keretében 2014. július 3-án, az „Egyházak a háborúk viharában” című konferencián hangzott el Lakatos Andor levéltárvezető előadása *Első világháborús források feltárása Kalocsán* címmel, az előadás vázlatát honlapunkon is elérhetővé tettük.

Egy másfél évtizedes programsorozat részeként, 2014. október 18-án rendezték Nagyváradon a Lipovniczky emlékkonferenciát (a rendezvény teljes címe: Kultúra- és műpártoló főpapok Mo-on a 19.

században. Emléklés Lipovniczky István nagyváradai püspök születésének 200. évfordulója alkalmából). A konferencián előadást tartott Lakatos Andor levéltárvezető is, *Művészetek, tudomány és közélet egy 19. századi főpap, Haynald Lajos (1816-1891) életében* címmel. Az előadás vetített vázlatát honlapunk Olvasósarok rovatában, a Helytörténet, egyháztörténet menüpontban tettük elérhetővé. A gondosan szervezett konferencia folytatásaként gyűjteményi szakmai tapasztalatcserére is sor került, melyen Kalocsáról Lakatos Adél kincstárvezető és Lakatos Andor levéltárvezető, Nagyváradról pedig Lakatos-Balla Attila kulturális referens, Csorba Sándor levéltáros és Erdei Anita turisztikai referens vettek részt.

2014. december 8-án, a Szegedi Akadémiai Bizottság (SZAB) Modernkori Egyháztörténeti Munkabizottsága és a Gál Ferenc Főiskola szervezésében került sor „A Nagy Háború és az egyházak” c. konferenciára, melynek anyaga 2015-ben várhatóan nyomtatásban is megjelenik majd. A program részeként hangzott el Lakatos Andor levéltárvezető előadása „*Első világháborús források feltárása a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltárban*” címmel, az előadás vázlatát az Olvasósarok/Levéltáros publikációk alatt, honlapunkon is közzétük, szövege 2015-ben, a konferencia kötetében fog megjelenni.

Lakatos Andor levéltárvezető 2014-ben megjelent, ill. megjelenésre előkészített publikációi:

- *Egyházmegyei zsinatok (szinódusok, konferenciák, tanácskozmányok) az újkori Kalocsa-Bácsi Főegyházmegyében.* In: Katolikus zsinatok és nagygyűlések Magyarországon a 16-20. században Budapest-Pécs, 2014. *Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis X.* 201-215.o.
- *Szűz Mária tiszteletéről 1951-ben, a Kalocsai Főegyházmegyében.* In: Határjelek és hagyásfák. A hetvenedik életévébe lépő Bárh János tiszteletére írott tanulmányok. Szerk. Kothencz Kelemen, Baja, 2014. *Bajai Dolgozatok* 18. 605-616.o.
- *Dr. Udvardy József (1911-2000) kéziratgyűjteménye Kalocsán.* In: Emlékkönyv Dr. Udvardy József tiszteletére és Dr. Udvardy József: Adatok a jánoshalmi iskola történetéhez c. írása. Szerk.: Dr. Csőke Sándor, 2014. 15-16.o.
- *Ismertető a katolikus egyházi levéltárakról.* Tanulmány a magyar levéltárügyet ismertető kötetbe, kiadója a Magyar Levéltárosok Egyesülete (MLE), várható megjelenés 2015-ben.
- *Gróf Csáky Imre (1672-1732) bíboros életéről.* Közlésre leadva, várható megjelenés a Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegye jubileumi kötetében, 2015-ben.

5.3.) A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye 18. századi megújulása c. könyv kiadása

A 2014-es év végére, a Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség (METEM) és a KFL közös kiadványaként jelent meg levéltárunkban Tóth Tamás könyve „*A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye 18. századi megújulása Patachich Gábor és Patachich Ádám érsekek idején (1733-1784)*” címmel. A kötet alapját a korábban olasz nyelven megjelent doktori disszertáció szövege jelentette, lektorálása, tördelése, illusztrálása és mutatózása levéltárunkban történt, s a háttérkutatásokhoz is éveken át segítséget adtunk. A könyv megjelenését az EMMI 500 eFt-tal támogatta, B/5-ös formátumban, 700 példányban jelent meg, terjedelme 493 oldal, melyből 80 oldal színes képmelléklet.

A tartalom kapcsán röviden idézzük a könyv borítóját: „A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye területe az 1526-os mohácsi vereséget követően az Oszmán Birodalom uralma alá került, a vidék a sorsfordító időkben sokat szenvedett, és a háborús korszak végére szinte elnéptelenedett. A Habsburg Monarchia részeként, a 18. századi Magyarországon így teljes megújulásra volt szükség, melyben az egyházmegye szervezete, intézményei és közösségei nemcsak vallási-, hanem gazdasági-, politikai- és kulturális téren is meghatározó szerepet játszottak. A reformok iránti elkötelezettség és hősies tettekeség két emblemikus alakja volt Kalocsán Patachich Gábor és Patachich Ádám érsek. A könyv a két főpap életútján keresztül mutatja be az 1733-1784 közötti időszakot, melyet második honalapításként értékelhetünk az ezer éves, Szent István által létrehozott egyházmegyében.”

A 2015-ös évre tervezett kutatások három nagyobb téma, ill. kiadvány előkészítése köré rendeződnének. Az egyik téma az egyházmegye 1945 utáni története, Grósz József érsek szolgálatának időszaka, melyben kiindulópontként építenénk a 2011-es emlékkonferencia anyagára. Az alapos feldolgozáshoz szükséges volna még az egyházmegyénkre vonatkozó közgyűjteményekben őrzött iratok (ÁEH, ÁVH stb.) módszeres feltárása, a fontosabb dokumentumok másolatának begyűjtése is. Emellett egy forráskiadványt is szeretnénk előkészíteni és megjelentetni a főegyházmegyénkben megnyilvánuló Szűz Mária tiszteletéről, az 1951-ben készült jelentések tükrében, a plébániák kép- és tárgyananyagával,

azok mai pillanatképeivel kiegészítve. Végül a 2016-os Haynald-jubileum (Haynald Lajos bíboros-érsek születésének 200. évfordulója) kapcsán szükség volna egy Haynald-monográfia előkészítésére (ehhez Lakatos Andor 2004-es doktori disszertációja nyújthat kiindulási alapot).

5.4.) Honlapunk működése

Az előző évekhez hasonlóan 2014-ben is *honlapunk volt a levéltár legfontosabb kommunikációs csatornája*. Az év során a szokott módon mintegy 30 híradással-beszámolóval jelentkeztünk, és 6 új előadás-tanulmány anyagát helyeztük el az Olvasósarokban. Honlapunk továbbra is megbízható módon szolgálta ki e-kutatóinkat, akik igen aktívan dolgoztak: *naponta átlagosan 30 kutató lépett be a rendszerbe, és 6 ezer képet használtak* (négy év alatt összesen 8,2 millió lapozás történt). Szolgáltató szerverünk bérelt helyen, egy budapesti szerverházban működik, ahol a stabil körülményeknek köszönhetően üzemzavar alig fordul elő, 2014-ben mindössze néhány órára szünetelt a szolgáltatás egy-két szerelési, ill. szoftver-frissítési művelet idején. *Honlapunk minőségén túl az is fontos számunkra, hogy ráataláljanak, ebből a célból indítottuk el 2014-ben levéltárunk Facebook oldalát*, melynek információs anyagát honlapunk hírei adják, legfontosabb előnye számunkra, hogy lehetővé teszi kutatóink-ismerőseink gyors elérését, értesítését rendezvényeink-eseményeink kapcsán.

2015-ben honlapunk esetében jelentős változások várhatók. Egyrészt új e-kutatási struktúra bevezetését tervezzük az elmúlt években indult szolgáltatások, ill. a tartalmak világosabb kifejtésével és elkülönítésével (Matricula-Historia-online, KFL-online, Kalocsai anyakönyvi adatbázis). Másrészt a változó informatikai-technikai környezet *kutatható képeink méretének-minőségének javítását is lehetővé teszi* (ez lényegében szolgáltatott képállományunk cseréjét jelenti nagyobb méretű, jobb minőségű képváltozatokra). *A levéltári honlap iratokat ismertető, leíró részei esetében pedig közös munkába kezdünk más egyházi levéltárakkal*, és a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) közreműködésével *egységes adatbázisban dolgozzuk fel segédleteinket*. Honlapunk működését tehát ezen a téren a MELTE „Arca” nevet viselő, ICA-AtoM adatbázisához fogjuk igazítani. A szolgáltató szervert is cserélni fogjuk, a jelenlegi közel öt éves, és több mint négy éven át éjjel-nappal működött, s időközben a háttértárak bővítése is szükségessé vált.

5.5.) Egyéb szakmai tevékenységek (szakkönyvtár, egyesületi munka, szakfelügyelet)

A levéltár szakkönyvtára 2014-ben 105 dokumentummal gyarapodott, ebből 26 db az előfizetett szakfolyóiratok egy-egy száma (Rubicon, Történelmi Szemle, Bácsország, AkuFF Hírlevél), 61 kötetet tiszteletpéldányként kaptunk más gyűjteményektől és a METEM-től, valamint 18 könyvet vásároltunk (ezek főként a Xantusz Könyv Kereskedelmi Kft. határon túli Bácskára vonatkozó kiadványai közül kerültek ki).

A levéltár vezetője továbbra is részt vett a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) munkájában, az Intézőbizottság tagja volt, és ellátta az egyesület gazdasági ügyintézői tisztségét (előkészítette az egyesület pályázatait és költségvetését). A MELTE 2014-es, egri közgyűlésén a tisztújítás keretében újabb négy évre az Intézőbizottság tagjává és gazdasági ügyintézővé választották.

Lakatos Andor 1998-2013 között a kultúráért felelős minisztérium megbízásából, munkaköri kötelezettségein kívül levéltári szakfelügyelőként tevékenykedett a nyilvános magánlevéltárakban. 2014-ben a szakfelügyelet működése szünetelt, s a módosított jogszabályok alapján, év végén került sor a testület újjászervezésére, melynek keretében *a levéltár vezetője újabb, öt éves szakfelügyelői kinevezést kapott*. Szintén munkaköri kötelezettségein kívül, a Tomori Pál Főiskola (Kalocsa) szabadbölcész képzésében óraadóként tevékenykedett.

6.) A működés személyi- és tárgyi feltételei, pályázatok-támogatások

6.1.) Személyi feltételek

Levéltárunk 2014 első felében két, az év második felében 3 főállású dolgozóval működött, a levéltárvezető mellett két segédlevéltáros munkatárs, Tóth Krisztina és Csongrádi Gabriella tevékenykedett (Gabriella gyesről tért vissza 2014 júniusában). Az elmúlt évekhez hasonlóan közmunkaprogram keretében, január 6-tól szeptember végéig, kilenc hónapon át vettünk igénybe három technikus munkatársat napi nyolc órás munkaidőben, ők a digitalizálással kapcsolatos teendőkben

(fotózás, mentés, archiválás) segítettek bennünket. Az év elején három hónapon át öt, majd októbertől egy csökkent munkaképességű, részmunkaidős (napi 4 órás) munkatársat is foglalkoztattunk egy TÁMOP-os program (TÁMOP 1.1.1-12/1.) keretében, és további külső munkatársakat is alkalmaztunk digitális képállományaink feldolgozása (adatbevitel, adatgyűjtések) céljából. Fentebb említett *részmunkaidős, ill. megbízásos, külsős munkatársaink száma összesen elérte a 15-öt, s ha a közcélú munka keretében hozzánk járó diákokat és önkéntes segítőinket is figyelembe vesszük, több mint 30 személy vett részt az intézmény munkájában.* Ez a szám kb. háromszorosára nőtt a korábbi évekhez viszonyítva, ami új helyzetet jelentett számunkra.

A szakmai beszámolóban fentebb részletezett digitalizálási- és feldolgozó tevékenység csapatmunkát feltételezett, melynek során *a munkatársak betanítása, a koordináció, az egyre gyarapodó feladatok figyelemmel követése nagy terhet rótt a működés folyamatosságát biztosító 2-3 főállású személyre.* Nem volt könnyű munkatársaink segítségét-irányítását és egyéb levéltári teendőinket (a kutató- és ügyfélszolgálatot, nyilvántartási- és szakmai tevékenységeinket) egyeztetni, szinte minden területen előfordultak lemaradások, késések. Ráadásul a létrehozott digitális tartalom is elérte azt a nagyságrendet, melynek kezelése (biztonsági mentései, az egyes verziók nyomon követése, az adathordozók nyilvántartása, az eszközök karbantartása) már komoly figyelmet és sok időt igényelt. A helyzeten új munkaszervezéssel, a különféle munkafolyamatok világosabb elkülönítésével és megosztásával igyekszünk javítani 2015-ben.

6.2.) Tárgyi eszközeink

A 2014-ben jelentős fejlesztések történtek levéltárunkban, melyek eredményeként sokat *javult irodai- és informatikai felszereltségünk.* Második emeleti gyűjteményi helyiségeink között egy új strukturált hálózatot építettünk ki, nagy sebességű hálózati kommunikációs eszközök (routerek, switchek) alkalmazásával. Megújultak fájlszervereink és munkaállomásaink (2 szervert, 2 munkaállomást és négy hordozható, notebook számítógépet vásároltunk) *belső hálózatunk és számítógépparkunk alkalmassá vált a gyors munkavégzésre, hatékonyan kommunikálunk budapesti szolgáltató szerverünkkel, és részmunkaidős, ill. egyéb munkatársaink számára is képesek vagyunk megfelelő munkaeszközöket biztosítani.* Egy újabb tükörreflexes, Nikon D5300 típusú digitális fényképezőgépet is vásároltunk dokumentum-fotózás céljából, egyelőre cserekészülékként használjuk a már meglévő három fotóállványunkon (a régebbi Nikon D90-es készülékek meghibásodása esetén), de a jövőben külön állványzatot is igyekszünk beszerezni hozzá, lehetőség szerint könnyen mozgatható, külső helyszínen is telepíthető változatban. A Fujifilm finepix S1 típusú, egyszerűbb kompakt fényképezőgép vásárlása pedig eseményeink fotózását szolgálta. *Számos fontos kiegészítővel is gyarapodtunk:* A3-as dokumentum szkennerek (Scanner Plustek OpticPro A320), Olympus VN-731PC diktafon, 2 TB-os winchesterek háttértárak céljából, dokkolók régi merevlemezeink olvasásához, 1TB HDD EXT USB-s hordozható merevlemezek nagyobb állományok hálózaton kívüli mozgatásához, hosszabbítók-kábelek, szünetmentes tápegységek, túlfeszültség védők, speciális tisztító eszközök kameráink, optikáink és informatikai eszközeink karbantartásához stb.

Két nagyobb értékű berendezést vásároltunk még az év folyamán, az egyik egy SHARP MX-2614NSX multifunkcionális másológép, mely irodai munkánkat egyszerűsíti (automata, kétoldalas másolások, színes nyomtatás A3-as méretig, szkennelés), és kutatószolgálatunk szempontjából is kedvezően alkalmazható (nemcsak fénymásolatok, hanem tetszés szerint fűzhető, elnevezhető pdf-másolatok készítésére is alkalmas). A másik egy Colortrac SmartLF GX+T56c térképszkenner, mellyel nagyméretű dokumentumaink digitális feldolgozását tudjuk elvégezni. Nagyobb értékű eszközeink beszerzése gyűjteményi egyeztetéssel történt, használatuk ennek megfelelően közös: térképszkennerünk a Főszékesegyházi Könyvtár térképgyűjteményének vagy az Érseki Kincstár metszeteinek feldolgozására is alkalmas, míg a Könyvtár Bookeye könyvszkennere vagy a Kincstár mozgóképek rögzítésére és filmek készítésére használatos eszközei-szoftverei szükség esetén levéltárunkban is alkalmazhatók.

6.3.) Pályázatok, támogatások

2014-ben az Emberi Erőforrások Minisztériuma egyedi (nyilvános magánlevéltári) támogatásként 1.500 eFt-tal segítette szakmai feladataink megvalósítását, a támogatott célok a következők voltak: a KFL tervtárának digitalizálása (1 db notebook beszerzés, szkennerek bérlet, képi digitalizálás), helyszíni

állományvédelmi munkák (kéziratos kötetek tisztítása, javítása), A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye 18. századi megújulása Patachich Gábor és Patachich Ádám érsekek idején (1733-1847) c. könyv megjelentetése. (Az említett célok megvalósításáról fentebb, a szakmai beszámoló megfelelő helyein részletesebben is szó esett).

2013 végén a Nemzeti Kulturális Alap pályázati támogatásaként 300 eFt-ot nyertünk egyedi dokumentumok restaurálására, a feladat megvalósítása 2014-ben történt: a támogatás segítségével 18. századi vizitációs köteteinket restauráltattuk (ld. a szakmai beszámoló 2.1. pontját).

A Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal Kalocsai Járási Munkaügyi Kirendeltsége 2.582 eFt támogatásban részesített bennünket közfoglalkoztatás céljából, melynek segítségével három közmunkást alkalmaztunk napi nyolc órában, kilenc hónapon át (2014. január 6-szeptember 30.)

A Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal TÁMOP 1.1.1-12/1. Projekt keretében 2014-ben 1.900 eFt támogatásban részesítette levéltárunkat 6 csökkent munkaképességű személy összesen 19 hónapos, rész munkaidős (4 órás) foglalkoztatása céljából, a megvalósítás 2014 január-májusában, ill. október-december hónapokban történt.

A 2014-ben felhasznált pályázati- és egyéb támogatások összege 6.282 eFt volt.

Kalocsa, 2015. február 9.

Dr. Lakatos Andor
levéltárvezető